
DONDERDAGAVONDSERIE - PROMS

DO 11 FEBRUARI 2010
GROTE ZAAL / 20.15 UUR

NIEUW ENSEMBLE+
CRISTINA BRANCO+
FRANK WÖRNER
Com que voz

NIEUW ENSEMBLE+

CRISTINA BRANCO+

FRANK WÖRNER

Com que voz

DO 11 FEBRUARI 2010

GROTE ZAAL / 20.15 - 21.45 UUR

DUUR: CA. 90 MINUTEN ZONDER PAUZE

INLEIDING MET UITZICHT

FOYERDECK 1 / 19.15 UUR

Hans Haffmans in gesprek met Stefano Gervasoni

Etienne Siebens DIRIGENT

Cristina Branco FADOZANGERES

Frank Wörner BARITON

m.m.v. IRCAM-Centre Pompidou Parijs

Thomas Goepfer COMPUTER MUSIC DESIGNER

Sébastien Naves SOUND ENGINEER

Guillaume Dujardin SOUND TECHNICIAN

Dit project kwam tot stand dankzij
financiële ondersteuning van het
Nederlands Fonds voor de Podiumkunsten+

Com que voz

Naar sonnetten van Luís Vaz de Camões en fado's van Amália Rodrigues

*Com que voz chorarei meu triste fado,
Que em tão dura prisão me sepultou,
Que mor não seja a dor que me deixou
O tempo, de meu bem desengano?*
Luís Vaz de Camões

*Met welke stem zal ik mijn lot bewenen
Dat mij in deze wrede kerker smeed,
Dat niet de pijn die mij de tijd aandeed,
En de ontgoocheling, nog toe zal nemen?*
(vertaling August Willemsen)

Tussen nostalgie en utopie, verleden en toekomst, de 'oneindigheid' van het Westen (de oceaan) en de 'historie' van het Oosten (het Europa dat zich achter Portugal uitstrekt), geeft de melancholieke blik van de fado de intieme uitdrukingskracht van muziek weer en doordrenkt haar met gedachten en ideeën. Zie hier mijn belangrijkste motivatie voor dit project.

Het werk bestaat uit vijftienvintig liederen en instrumentale tussenspelen en is verdeeld over twee cycli waarvan de stukken afwisselend worden gezongen door twee zangers. Elf liederen zijn voor vrouwenstem (de Portugese fadozangeres Cristina Branco); het zijn arrangementen van liederen uit het repertoire van de befaamde Amália Rodrigues. Twaalf liederen zijn geschreven voor bariton; nieuwe composities op teksten van een aantal sonnetten van de Portugese 16de-eeuwse dichter Luís Vaz de Camões.

Het uit twintig musici bestaande ensemble wordt gekarakteriseerd door onder andere een Portugese gitaar, een klassieke gitaar, een cimbalom en een accordeon. De live-elektronica werd ontworpen aan het IRCAM-Centre Pompidou in samenwerking met computer music designer Thomas Goepfer en mede in het kader van een aldaar lopend research project van Xavier Rodet en zijn team over emoties en de expressiviteit van het gesproken en gezongen woord, fonetische expressiviteit en de real-time herkenning daarvan.

Alleen in het titelstuk *Com que voz*, de kern van het werk, komen de beide zangers samen. Eerst begeleid door elektronica - Amália Rodrigues' stem wordt getransformeerd in het leven geroepen - en later in de cyclus, als het duet terugkeert, begeleid door een instrumententrio dat kenmerkend is voor hun muziek: de fado met Portugese gitaar, Spaanse gitaar en contrabas en zijn moderne tegenhanger met viool, accordeon en cimbalom. *Com que voz* is de enige fado die ooit werd geschreven door Amália Rodrigues op een tekst van Camões. Zoals ook in de andere fado's van de cyclus van Cristina Branco is de melodie behouden, terwijl de begeleiding - zorgvuldig getranscribeerd op basis van historische opnamen van Amália Rodrigues - opnieuw is gearrangeerd. Daarbij werd gebruik gemaakt van de speeltechnieken van de hedendaagse muziek.

De bariton zingt hetzelfde sonnet (zijn stem overlapt daarmee die van Cristina Branco), maar in een compositie van mijn eigen hand, in dezelfde stijl als die van de tien voorgaande stukken van de cyclus voor bariton.

De laatstgenoemde cyclus kan men zien als een onderzoek naar de poëtische voorganger, het ‘gecultiveerde’ expressieve prototype van de Portugese saudade, zoals verwoord door de vader van de Portugese literatuur. In de fado komt dat op een ‘lager’ niveau terug, simpeler en met minder retorische middelen, maar zeker niet minder geraffineerd. Zoals Camões model staat voor de ‘Camões-cyclus’ vertegenwoordigt de naam van Amália Rodrigues het referentiemodel voor de ‘fado-cyclus’. Het combineren van beide cycli leidt tot een serie van tegenstellingen, associaties, verwijzingen en, zij het in mindere mate, tot kruisingen van in de tijd en in hun expressieve vorm uiterst verschillende werelden. Dat betekent ook het stimuleren van eenzelfde manier van luisteren bij het publiek: een sterk evocatieve en gedecentraliseerde vorm van luisteren.

Ieder stuk gebruikt een subgroep van het ensemble, dat functioneert als verlengstuk voor het geluid van de basis-trio's. De metaalachtige en heldere klankkleur van de Portugese gitaar – het instrument bij uitstek van de fado – vindt zijn evenknie in de cimbalom, die het hart vormt van het begeleidende trio van de bariton. Alleen de zeer korte instrumentale intermezzi worden gespeeld door het hele ensemble en vormen een commentaar op de gebeurtenissen van deze reis. Het ensemble bestaat uit fluit, hobo, klarinet, fagot, hoorn, trompet, trombone, drie slagwerkers (waarvan één ook

op cimbalom), harp, Portugese gitaar, Spaanse gitaar, accordeon, piano, twee violen, altviool, cello en contrabas.

De elektronica dient vooral om het stuk te versterken en ruimtelijker te maken, maar ook om studiosamples in het stuk te mengen en deze tijdens de uitvoering in real-time te bewerken. De samples zijn gemaakt op basis van geluidsmateriaal dat eigen is aan de traditionele fado: stadsgeluiden van Lissabon en de zee, gedragen door de wind. Ook roept de elektronica – op een uiterst gefilterde manier! – de stem van Amália Rodrigues in herinnering, door de stemmen van Cristina Branco en de bariton te bewerken, en in de instrumentale delen melismes en versieringen aan te brengen die karakteristiek zijn voor de vocale stijl van de fado, en gemaakt aan de hand van een geluidsanalyse van de stemtechnieken van Amália Rodrigues en Cristina Branco.

Het gebruik van de live-elektronica concentreert zich in zes momenten van de cyclus:

- een fado voor stem zonder begeleiding voor de zangeres
- een sonnet van Camões voor stem zonder begeleiding voor de bariton
- een fado voor de zangeres met trio van twee gitaren en contrabas
- een sonnet van Camões voor bariton en trio van altviool, cimbalom en accordeon
- de twee duetten

Stefano Gervasoni

Toelichting op de gereviseerde versie

In 2008 beleefde *Com que voz* zijn première in Porto in een uitvoering van Ensemble Modern. In opdracht van het Nieuw Ensemble maakte ik een revisie die nu voor het eerst wordt uitgevoerd: met dezelfde zangers en weer in samenwerking met IRCAM-Centre Pompidou, maar ensemble en dirigent zijn nieuw.

De wijzigingen in de cyclus betreffen vooral de elektronica en in mindere mate de instrumentatie. De belangrijkste verandering is de introductie van een nieuw deel (deel 12): een duet voor de twee zangers en elektronica, dat als een spiegel tegenover het reeds bestaande centrale duet uit de eerste versie staat (deel 21).

Ook is de volgorde van de stukken herzien. De serie van vijftientig delen volgde in de oorspronkelijke versie een mede door de afwisseling van de mannen- en vrouwenstem opgebouwd schema van contrasten (thematisch, poëtisch, emotioneel, stilistisch) en symmetrie (instrumentaal, ruimtelijk, microstructureel). Na een aantal ‘frontale botsingen’ ontmoeten de twee solisten elkaar uiteindelijk rondom het centrale duet.

De nieuwe schikking is complexer door de toevoeging van het tweede duet, dat een spiegeling is van het eerste en een beknopte synthese van het hele werk. De symmetrie en het contrast van de eerdere opzet worden doorbroken en de afzonderlijke momenten van het werk raken verstrikt, zodat het traject dat de luisteraar aflegt – door landschappen van fado, poëzie en hedendaagse muziek, van nostalgie en utopie – bochtig en verraderlijk wordt.

Terwijl het in de eerste versie aan de luisteraar werd overgelaten betekenis te vinden in de reis die op een ‘bijna neutrale’ manier werd voorgesteld, heb ik nu besloten de weg die de luisteraar langs de ontelbare contrasterende bestanddelen van de cyclus kan gaan meer te sturen. Dit biedt de luisteraar een suggestie voor interpretatie bij het vinden van verbindingswegen tussen vaak als onverenigbaar beschouwde klankwerelden.

Stefano Gervasoni

Vertaling inleiding: Marianne de Feijter

Dankbetuiging

Speciale dank gaat uit naar Cécile Le Prado, die mij toestond het geluidsmateriaal te gebruiken dat zij verzamelde in Lissabon voor haar stuk *Secret Lisboa* (2003). Ook wil ik danken Andreas Bick, Daniele Ghisi, Paolo Mellini, Claudio Meroni, Adam Ørvad, Federico Troncatti, en mijn uitgever Edizioni Suvini Zerboni – SugarMusic S.p.A. te Milaan.

CRISTINA BRANCO (FOTO: AUGUSTO BRÁZTO)

1

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Aqueles claros olhos que chorando
Ficavam, quando deles me partia,
Agora que farão? Quem mo diria?
Se porventura estarão em mim cuidando?

Se terão na memória, como ou quando
Deles me vim tão longe de alegria?
Ou se estarão aquele alegre dia,
Que torne a vê-los, na alma figurando?

Se contarão as horas e os momentos?
Se acharão num momento muitos anos?
Se falarão coas aves e cos ventos?

Oh! bem-aventurados fingimentos
Que, nesta ausência, tão doces enganos
Sabeis fazer aos tristes pensamentos!

2 - Lágrima

Tekst: *Amália Rodrigues*
Cristina Branco

Cheia de penas
cheia de penas me deito
e com mais penas
com mais penas me levanto
no meu peito
já me ficou no meu peito
este jeito
o jeito de querer tanto

desespero
tenho por meu desespero
dentro de mim
dentro de mim o castigo
eu não te quero
eu digo que não te quero
e de noite
de noite sonho contigo

1

Vertaling: *Adri Boon*

Uw heldere ogen die maar wenen bleven
Toen ik vaarwel zei en van hen moest scheiden,
Wat zullen ze doen nu? Wie zal me misleiden?
Zullen ze zich bekommeren om mijn leven?

Zal de herinnering aan mij hen doen streven
Naar de vreugd die ik liet om ginder te lijden?
Zien ze eraar uit mij te kunnen verblijden
Dra mijn blik zich opnieuw met hen zal verweven?

Tellen ze uren af, de maanden, de dagen?
Vinden ze een ogenblik soms eeuwen duren?
Stellen ze aan de vogels, aan de wind, vragen?

O zoete leugens, met wat jullie gewagen
In dit gemis, met wat 'k uit waan weet te puren,
Lukt 't me mijn droeve gedachten te verjagen!

2 - Traan

Vertaling: *Adri Boon*

Gebroken van verdriet
gebroken van verdriet ga ik liggen
en met nog groter verdriet
met nog groter verdriet sta ik op
in mijn hart
zit nu eenmaal in mijn hart
dat zwelgen
dat zwelgen in liefdesmart

wanhoop
tot mijn wanhoop schuilt
in mij
in mij de straf
ik hou niet van je
ik zeg dat ik niet van je hou
maar 's nachts
's nachts droom ik van jou

se considero
que um dia hei-de morrer
no desespero
que tenho de te não ver
estendo o meu xaile
estendo o meu xaile no chão
estendo o meu xaile
e deixo-me adornecer

se eu soubesse
se eu soubesse que morrendo
tu me havias
tu me havias de chorar
por uma lágrima
por uma lágrima tua
que alegria
me deixaria matar

3

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

O dia em que eu nasci moura e pereça,
Não o queira jamais o tempo dar;
Não torne mais ao mundo, se tornar,
Eclipse nesse passo o Sol padeça.

A luz lhe falte, o Céu se lhe escureça,
Mostre o mundo sinais de se acabar;
Nasçam-lhe monstros, sangue chova o ar,
A mãe ao próprio filho não conheça.

As pessoas, pasmadas, de ignorantes,
As lágrimas no rosto, a cor perdida,
Cuidem que o mundo já se destruiu.

Ó gente temerosa, não te espantes,
Que este dia deitou ao mundo a vida
Mais desgraçada que jamais se viu!

als ik eraan denk
dat ik op een dag zal sterven
in wanhoop
omdat ik je niet meer kan zien
spreid ik mijn sjaal uit
spreid ik mijn sjaal uit op de grond
spreid ik mijn sjaal uit
en laat me erop in slaap vallen

als ik wist
als ik wist dat wanneer ik stierf
jij om mij
jij om mij zou huilen
om een traan
om een traan van jou
hoe gelukkig
zou ik me dan laten doden.

3

Vertaling: *August Willemsen*

Vervloekt de dag dat ik het daglicht zag,
Gedoemd en dood, hij kere nimmer weer;
En keert hij op de wereld nog een keer,
Dat in dat uur de zon verduist'ren mag.

Het hemellicht verdonk're op die dag,
De wereld eindige voor immermeer;
Monsters staan op, het reeg'ne bloed en teer
En dat geen moer haar kind kennen vermag.

Mogen de mensen, in onwetendheid,
De tranen stromend langs het bleek gezicht,
Het wereldeinde wanen reeds te zien.

O bange lieden, vreest niet voor uw tijd,
Want deze dag aanschouwde het levenslicht
Van het rampzaligst leven ooit gezien!

4

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Pede o desejo, Dama, que vos veja;
Não entendo o que pede; está enganado.
É este amor tão fino e tão delgado,
Que quem o tem não sabe o que deseja.

Não há cousa a qual natural seja,
Que não queira perpétuo seu estado;
Não quer logo o desejo o desejado,
Porque não falte nunca onde sobeja.

Mas este puro afeito em mim se dana;
Que, como a grave pedra tem por arte
O centro desejar da Natureza,

Assim o pensamento (pela parte
Que vai tomar de mim, terrestre e humana)
Foi, Senhora, pedir esta baixaza.

5- É noite na Mouraria

Tekst: *José Maria Rodriguez*
Cristina Branco

Uma guitarra baixinho
numa viela sombria
então um fado velhinho
é Noite na Mouraria

Apita um barco no Tejo
na rua passa um rufia
em cada boca há um beijo
é Noite na Mouraria

Tudo é fado
tudo é vida
tudo é amor sem guarida
dor, sentimento, alegria

4

Vertaling: *Adri Boon*

Begeerte wil U zien, hoe 't haar ook bezeert,
Ik begrijp het niet – een vergissing wellicht?
Deze liefde is zo fijn, zo vederlicht,
Dat hij die haar smaakt niet weet wat hij begeert.

Al wat in natuurlijke toestand verkeert
Streeft naar een eeuwig duren, nimmer ontwricht:
Begeerte wil niet dat het begeerde zwicht
Opdat nooit zal zijn dat ze 't begeren verleert.

Maar deze situatie loopt bij mij op de klippen;
Want zoals een steen luistert naar de natuur
En immer tot 't middelpunt der aarde keert,

Net zo was de gedachte (voor korte duur
En zover men mijn aardse kant aan wil tippen)
Dat U, schone Vrouw, deze laagheid niet weert.

5- Het is nacht in de Mouraria

Vertaling: *Adri Boon*

Een gitaar tokkelt
in een donkere steeg
een oude fado –
het is nacht in de Mouraria.

Een schip toetert op de Taag
op straat slentert een pooier
op elke mond een kus –
het is nacht in de Mouraria.

Alles is lot
alles is leven
alles is liefde zonder nestje
verdriet, gevoel, vreugde.

Tudo é fado
tudo é sorte
retalhos de vida e morte
é Noite na Mouraria

6

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Mudam-se os tempos, mudam-se as vontades,
Muda-se o ser, muda-se a confiança;
Todo o mundo é composto de mudança,
Tomando sempre novas qualidades.

Continuamente vemos novidades,
Diferentes em tudo da esperança;
Do mal ficam as mágoas na lembrança,
E do bem (se algum houve) as saudades.

O tempo cobre o chão de verde manto,
Que já coberto foi de neve fria,
E em mim converte em choro o doce canto.

E, agora este mudar-se cada dia,
Outra mudança faz de mor espanto:
Que não se muda já como soía.

7

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Um mover de olhos, brando e piedoso,
Sem ver de quê; um riso brando e honesto,
Quase forçado; um doce e humilde gesto,
De qualquer alegria duvidoso;

Um despejo quieto e vergonhoso,
Um repouso gravíssimo e modesto,
Uma pura bondade, manifesto
Indício da alma, limpo e gracioso;

Alles is lot
alles is bestemd
flarden leven en dood –
het is nacht in de Mouraria.

6

Vertaling: *August Willemsen*

Verlangens gaan, en zo vergaat de tijd,
Vertrouwen gaat, en zo vergaat het zijn;
De wereld is verandering en schijn
En gunt de mens niets dan onzekerheid.

Voortdurend zien wij om ons nieuwigheid
En dat wat wij verwachtten mocht niet zijn;
Wat ons van ongeluk blijft is de pijn
En van geluk (als het er was) de spijt.

De tijd bedekt de grond met lieflijk groen,
De grond die was bedekt met koude sneeuw,
En maakt in mij tot klacht al wat ik zing.

En buiten deze keer van eeuw tot eeuw
Brengt erger ommekeer mij uit mijn doen:
Dat het niet meer vergaat zo het verging.

7

Vertaling: *August Willemsen*

Een oogopslag, zacht en vol mededogen,
Maar onverbiddelijk; een glimlach, zacht
Zijns ondanks; een ernstig gelaat, verzacht
Door blijheid, nochtans altijd ingetogen;

Vrijmoedigheid in kalme, kuise ogen;
Een matigheid in alles, weldoordacht;
Een ziel die zich aan goedheid heeft verpacht,
Door zuivere gedachten slechts bewogen;

Um escolhido ousar, uma brandura,
um medo sem ter culpa; um ar sereno,
Um longo e obediente sofrimento:

Esta foi a celeste formosura
Da minha Circe, e o mágico veneno
Que pôde transformar meu pensamento.

8

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Correm turvas as águas deste rio,
Que as do céu e as do monte as enturbaram;
Os campos florescidos se secaram,
Intratável se fez o vale, e frio.

Passou o Verão, passou o ardente Estio;
Umas cousas por outras se trocaram;
Os fermentados Fados já deixaram
Do mundo o regimento, ou desvario.

Tem o tempo sua ordem já sabida,
O mundo, não; mas anda tão confuso,
Que parece que dele Deus se esquece.

Casos, opiniões, natura e uso
Fazem que nos pareça desta vida
Que não há nela mais que o que parece.

9- Fria Claridade

Tekst: *Pedro Homem de Mello*
Cristina Branco

No meio da claridade,
daquele tão triste dia,
grande, grande era a cidade,
e ninguém me conhecia!

Een schuchter durven, een zachtmoedigheid,
Een deemoed en geduldigheid in pijn,
Sereen gemoed, beduchtheid zonder reden:

Dit was de hemelse bekoorlijkheid
Van mijn Circe, en 't magische venijn
Dat mij beroven kon van alle vrede.

8

Vertaling: *August Willemsen*

Troebel stromen de wateren door 't woud,
Stortregens, beken hebben ze besmeurd;
De bloemen op de velden zijn verkleurd,
Het dal is ontoegankelijk en koud.

De lente is heen, de zomer is reeds oud,
Zo gaan de dingen, door de mens betreurd;
En 't onbetrouwbaar Lot heeft, op zijn beurt,
De wereld aan de waanzin toevertrouwd.

De tijd is ordelijk en vastomlijnd,
De wereld niet; zij heeft zó rust noch duur
Dat het soms lijkt of God haar heeft vergeten.

Zeden, gebruiken, toeval, de natuur,
Zij maken dat dit leven, ons bemeten,
Niet méér te zijn lijkt dan dat wat het schijnt.

9- Helder en kil

Vertaling: *Adri Boon*

Onder de heldere hemel
van die diep droevige dag,
groot was de stad, hoe groot,
en geen mens die me kende!

Então passaram por mim
dois olhos lindos, depois
julguei sonhar, vendo enfim,
dois olhos, como há só dois?
Em todos os meus sentido
tive presságios de Deus.
E aqueles olhos tão lindos
afastaram-se dos meus!

Acordei, a claridade
fez-se maior e mais fria.
Grande, grande era a cidade,
e ninguém me conhecia.

10 - Barco Negro

Tekst: *David Mourão Ferreira*
Cristina Branco

De manhã, que medo, que me achasses feia!
Acordei, tremendo, deitada n'areia
mas logo os teus olhos disseram que não,
e o sol penetrou no meu coração.[Bis]

Vi depois, numa rocha, uma cruz,
e o teu barco negro dançava na luz
vi teu braço acenando, entre as velas já soltas
dizem as velhas da praia, que não voltas:

São loucas! São loucas!

Eu sei, meu amor,
que nem chegaste a partir,
pois tudo, em meu redor,
me diz qu'estás sempre comigo.[Bis]

No vento que lança areia nos vidros;
na água que canta, no fogo mortício;
no calor do leito, nos bancos vazios;
dentro do meu peito, estás sempre comigo.

Toen kwam er een paar ogen
voorbij, zo mooi, en ik dacht
dat ik droomde bij het zien van
twee ogen – waarom maar twee?
Via al mijn zintuigen
kreeg ik tekenen van God.
En die prachtige ogen
maakten zich van de mijne los.

Ik schrok wakker, de hemel
werd helderder en killer.
Groot was de stad, hoe groot,
en geen mens die me kende.

10 - Zwart Schip

Vertaling: *Adri Boon*

's Morgens was ik bang dat je me lelijk vond!
Ik werd rillend wakker in het zand
maar je ogen zeiden van niet,
en de zon brak door in mijn hart.

Ik zag daarna, op een rotspunt, een kruis,
en jouw zwarte schip danste in het licht
ik zag je zwaaien tussen de gehesen zeilen
de oudjes op het strand zeggen dat je niet terugkomt:

Ze zijn gek! Ze zijn gek!

Ik weet, mijn liefste,
dat je niet eens vertrokken bent,
want alles om mij heen
zegt me dat je me steeds vergezelt.

In de wind die het zand tegen de ruiten waait;
in het water dat kabbelt, in het dovende vuur;
in de warmte van het bed, op de lege bankjes;
in mijn hart – je bent altijd bij me.

11

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Busque Amor novas artes, novo engenho,
Para matar-me, e novas esquivanças,
Que não pode tirar-me as esperanças,
Que mal me tirará o que eu não tenho.

Olhai de que esperanças me mantenho!
Vede que perigosas seguranças!
Que não temo contrastes nem mudanças,
Andando em bravo mar, perdido o lenho.

Mas, conquanto não pode haver desgosto
Onde esperança falta, lá me esconde
Amor um mal, que mata e não se vê;

Que dias há que na alma me tem posto
Um não sei quê, que nasce não sei onde,
Vem não sei como, e dói não sei porquê.

12 - Com que voz

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Cristina Branco en Frank Wörner

Com que voz chorarei meu triste fado
Que em tão dura prisão me sepultou,
Que mor não seja a dor que me deixou
O tempo, de meu bem desenganado?

Mas chorar não se estima neste estado
Onde suspirar nunca aproveitou;
Triste quero viver, pois se mudou
Em tristeza a alegria do passado.

Assim a vida passo descontente
Ao som, nesta prisão, do grilhão duro
Que lastima ao pé que o sofre e sente!

11

Vertaling: *Adri Boon*

Laat de Liefde naar steeds nieuwe listen zoeken
Om mij te doden, laat misprijzen m'n deel zijn;
Mij van hoop beroven, daarin zit niet 't venijn,
Ontnemen wat 'k niet heb is nul afboeken.

Ziet alle hoop – kan ik om nog meer verzoeken? –
Vol zekerheden, soms gevaarlijk, soms schijn!
Zelfs als ik, drenkeling, op de golven dein
Vrees ik geen omslag, hoort men mij niet vloeken.

Maar ofschoon er geen plaats is voor verdriet
Waar hoop ontbreekt, de Liefde houdt verborgen
Een smart die doodt zonder haar gelaat te tonen;

Want er zijn dagen dat mijn hart - ik snap niet
Het hoe of het waarom - gekweld wordt door zorgen,
Dat – vanwaar? waartoe? – kommer mij wil bewonen.

12 - Met welke stem

Vertaling: *August Willemsen*

Met welke stem zal ik mijn lot bewenen
Dat mij in deze wrede kerker smeedt,
Dat niet de pijn die mij de tijd aandeed,
En de ontgoocheling, nog toe zal nemen?

In deze oorden echter baat geen wenen,
Waar jammerklachten nooit waren besteed;
Droef wil ik leven, want in bitter leed
Verkeerde wat mij vroeger vreugden schenen.

Zo ga ik door dit leven dat mij griede
En hoor, in deze kerker waar ik boet,
De keten die mijn voeten bloeden doet!

De tanto mal a causa é amor puro,
Devido a quem de mim tenho ausente,
Por quem a vida e bens dela aventuro.

13 - Gaivota

Tekst: *Alexandre O'Neill*
Cristina Branco

Se uma gaivota viesse
trazer-me o céu de Lisboa
no desenho que fizesse,
nesse céu onde o olhar
é uma asa que não voa,
esmorece e cai no mar.

Que perfeito coração
no meu peito bateria,
meu amor na tua mão,
nessa mão onde cabia
perfeito o meu coração.

Se um português marinheiro,
dos sete mares andarilho,
fosse quem sabe o primeiro
a contar-me o que inventasse,
se um olhar de novo brilho
no meu olhar se enlaçasse.

Que perfeito coração
no meu peito bateria,
meu amor na tua mão,
nessa mão onde cabia
perfeito o meu coração.

Se ao dizer adeus à vida
as aves todas do céu,
me dessem na despedida
o teu olhar derradeiro,
esse olhar que era só teu,
amor que foste o primeiro.

En al deze ellende slechts uit liefde
Voor wie ik verre weet in ander land
En leven en deszelfs geluk verpand.

13 - Meeuw

Vertaling: *Adri Boon*

Als een meeuw eens voor mij
de lucht van Lissabon meebracht
in het lijnenspel van zijn vlucht
door die hemel waar ik naar kijk
– een vleugel die geknakt is
en verlamd in zee valt.

Wat een volmaakt hart
zou dan kloppen in mijn borst,
mijn liefde in jouw hand,
die hand waar zo volmaakt
mijn hart in paste.

Als een Portugese zeeman,
dolend over de zeven zeeën
mij als eerste zou vertellen
wat hij allemaal had verzonnen,
als ogen met een nieuwe glans
mijn blik zou weten te vangen.

Wat een volmaakt hart
zou dan kloppen in mijn borst,
mijn liefde in jouw hand
die hand waar zo volmaakt
mijn hart in paste.

Als bij het afscheid van het leven
alle vogels in de lucht
mij als vaarwel
jouw laatste blik zouden schenken,
die blik die ik herken uit duizenden,
van jou, mijn eerste liefde.

Que perfeito coração
no meu peito morreria,
meu amor na tua mão,
nessa mão onde perfeito
bateu o meu coração.

14 - Primavera

Tekst: *David Mourão Ferreira*
Cristina Branco

Todo o amor que nos prendera
como fora de cera
se quebrava e desfazia.
Ai funesta primavera,
quem me dera, quem nos dera
ter morrido nesse dia.

E condenaram-me a tanto,
viver comigo o meu pranto,
viver, e viver sem ti,
vivendo sem no entanto
eu me esquecer desse encanto
que nesse dia perdi.

Pão duro da solidão
é somente o que nos dão
o que nos dão a comer.
Que importa que o coração
diga que sim ou que não
se continua a viver.

Todo o amor que nos prendera
se quebrara e desfizera,
em pavor se convertia.
Ninguém fale em primavera,
quem me dera, quem nos dera
ter morrido nesse dia.

Wat een volmaakt hart
zou dan sterven in mijn borst
mijn liefde in jouw hand
die hand waar zo volmaakt
mijn hart in klopte.

14 - Lente

Vertaling: *Adri Boon*

Heel de liefde die ons bond
alsof die uit was bestond
smolt weg en ging kapot
Ach, noodlottige lente,
was ik maar, waren we maar
die dag gestorven.

En tot wat al werd ik niet gedoemd,
tot leven met mijn verdriet
tot leven, maar zonder jou
tot leven, en ondertussen
maar niet kunnen vergeten
de vreugde die ik toen verloor.

Droog brood der eenzaamheid
is alles wat we krijgen
van wie ons te eten geven.
Wat maakt het uit of het hart
Ja zegt of nee
als het blijft leven.

Heel die liefde die ons bond
is kapot en weggesmolten,
sloeg om in verschrikking.
Niemand spreekt nog van lente
Was ik maar, waren we maar
die dag gestorven.

15- Foi Deus

Tekst: *Alberto Fialho Janes*
Cristina Branco

Não sei, não sabe ninguém
por que canto o fado
neste tom magoado
de dor e de pranto
e neste tormento
todo o sofrimento
eu sinto que a alma
cá dentro se acalma
nos versos que canto.

Foi Deus que deu luz aos olhos
perfumou as rosas
deu oiro ao sol
e prata ao luar
foi Deus que me pôs no peito
um rosário de penas que vou desfiando

e choro a cantar
e pôs as estrelas no céu
e fez o espaço sem fim
deu o luto às andorinhas
ai, e deu-me esta voz a mim.

Se canto, não sei o que canto
misto de ventura,
saudade ternura
e talvez amor
mas sei que cantando
sinto o mesmo quando
se tem um desgosto
e o pranto no rosto
nos deixa melhor.

Foi Deus que deu voz ao vento
luz ao firmamento
e deu o azul às ondas do mar
foi Deus que me pôs no peito
um rosário de penas que vou desfiando
e choro a cantar

15- Het was God

Vertaling: *Adri Boon*

Ik weet niet, niemand weet,
waarom ik fado's zing
op deze smartelijke toon
vol verdriet en weeklacht
en in deze kwelling
heel de pijn
voel ik dat mijn ziel
tot rust komt
door de woorden die ik zing.

God schonk ogen het licht,
gaf rozen hun geur,
de zon zijn gouden gloed,
en de maan haar zilveren schijn;
God hing me een rozenkrans om
geregen van smarten

en ik zing en ik huil
en Hij bestoof de hemel met sterren
en schiep het oneindige heelal,
Hij gaf de zwaluwen hun rouwkleed
en gaf, ach, mij deze stem.

Als ik zing, weet ik niet wat ik zing
zomaar iets, van alles,
vol weemoed, tederheid
en liefde misschien,
maar ik weet dat ik zingend
hetzelfde voel als wanneer
droefheid het gemoed drukt
en een tranenvloed
het hart oplucht.

God gaf de wind een stem,
ontstak licht aan het firmament
en kleurde de golven blauw;
God hing me een rozenkrans om
geregen van smarten,
en ik zing en ik huil,

fez poeta o rouxinol
pôs no campo o alecrim
deu as flores à primavera
ai, e deu-me esta voz a mim.

16

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Amor é um fogo que arde sem se ver;
É ferida que dói e não se sente;
É um contentamento descontente;
É dor que desatina sem doer;

É um não querer mais que bem querer;
É um andar solitário entre a gente;
É nunca contentar-se de contente;
É um cuidar que ganha em se perder;

É querer estar preso por vontade;
É servir a quem vence, o vencedor;
É ter com quem nos mata lealdade.

Mas como causar pode seu favor
Nos corações humanos amizade,
Se tão contrário a si é o mesmo Amor?

17

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Vós outros, que buscais repouso certo
Na vida, com diversos exercícios,
A quem, vendo do mundo os benefícios,
O regimento seu está encoberto;

Dedicaí, se quereis, ao Desconcerto
Novas honras e cegos sacrifícios,
Que, por castigo igual de antigos vícios,
Quer Deus que andem as cousas por acerto.

Hij maakte de nachtegaal tot dichter,
liet rozemarijn groeien op het veld
gaf bloemen aan de lente
en gaf, ach, mij deze stem

16

Vertaling: *August Willemssen*

Liefde is een vlamme gloed die men niet ziet;
Het is een wond die pijn doet zonder pijn;
Het is geluk, maar van geluk de schijn;
Het is verdriet dat kwelt zonder verdriet;

Het is een walgen van wat men geniet;
Het is een eenzaam tussen mensen zijn;
Het is genieten van een wrang chagrijn;
Het is denken aan winst in het failliet;

Het is gevangen zijn uit vrije wil;
Het is de hand liefhebben die kastijdt;
Het is de heer, van zijn knecht onderdaan;

Maar hoe zou liefde door haar gunst of gril
In 's mensen hart vertrouwen doen ontstaan
Indien zij zelf zich altijd zo bestrijdt?

17

Vertaling: *August Willemssen*

Gij, die met velerlei bemoeienis,
Geborgendheid en vastheid zoekt in 't leven,
Voor wie, die welbehagen is gegeven,
's Werelds dieper bestel verborgen is;

Ge kunt, indien gij wilt, de duisternis
Uw eerbetoon en blinde offers geven,
Want als een straf voor wat wij ooit misdreven
Legt God in de dingen betekenis.

Não caiu neste modo de castigo
Quem pôs culpa à Fortuna, quem somente
crê que acontecimentos há no Mundo.

A grande experiência é grão perigo,
Mas o que a Deus é justo e evidente
Parece injusto aos homens, e profundo.

18

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Cara minha inimiga, em cuja mão
Pôs meus contentamentos a Ventura,
Faltou-te a ti na terra sepultura,
Por que me falte a mim consolação.

Eternamente as águas lograrão
A tua peregrina fermosura,
Mas, enquanto me a mim a vida dura,
Sempre viva em minha alma te acharão.

E se meus rudos versos podem tanto
Que possam prometer-te longa história
Daquele amor tão puro e verdadeiro,

Celebrada serás sempre em meu canto,
Porque, enquanto no mundo houwer memória,
Será minha escritura teu letreiro.

Maar deze straf wordt hem niet opgelegd
Die de Fortuin de schuld geeft dat zij waar
Zij gaat door toeval ons haar wil oplegt.

Grote ervaring is een groot gevaar,
Maar wat ons duister lijkt en onterecht
Dat is voor God gerecht en zonneklaar.

18

Vertaling: *August Willemsen*

Mijn liefste vijandin, in jouw twee handen
Legde het lot mijn gelukzaligheid;
In aardse grond werd je geen graf bereid
Opdat ik door geen troosting mij vermande.

Eeuwig zullen de golven, op de stranden
Slaand, zingen van jouw glans en gloriëtijd,
Maar zolang ik mijn aardse leven leid
Zal jouw herinnering in mij blijven branden.

En als mijn ruwe dichtkunst zoveel kan
Dat zij getuigt van de geschiedenis
Van deze liefde zo oprecht en rein,

Dan zal jouw naam steeds klinken in mijn zang,
Want zolang op de wereld heugnis is
Zullen mijn verzen jou tot grafscript zijn.

19 - Meu amor

Tekst: *José Carlos Ary dos Santos*
Cristina Branco

Meu amor, meu amor
meu corpo em movimento
minha voz à procura
do seu próprio lamento.
Meu limão de amargura
meu punhal a crescer:
nós parámos o tempo
não sabemos morrer
e nascemos nascemos
do nosso entristecer.

Meu amor, meu amor,
meu pássaro cinzento
a chorar a lonjura
do nosso afastamento.

Meu amor, meu amor,
meu nó e sofrimento
minha mó de ternura
minha nau de tormento.
Este mar não tem cura
este céu não tem ar
nós parámos o vento
não sabemos nadar
e morremos, morremos
devagar, devagar.

20 - Medo

Tekst: *Cecília Meireles*
Cristina Branco

Quem dorme à noite comigo
é meu segredo,
mas se insistirem, lhes digo,
o medo mora comigo,
mas só o medo, mas só o medo.

19 - Mijn lief

Vertaling: *Adri Boon*

Mijn lief, mijn liefste,
mijn lichaam siddert,
mijn stem is op zoek
naar zijn eigen klaagzang.
Mijn citroen van bitterheid,
mijn dolk die groter wordt;
we zetten de tijd stil
doodgaan lukt ons niet
we worden geboren,
geboren uit ons verdriet.

Mijn lief, mijn liefste,
mijn grijze vogel,
die huilt om de afgrond
die tussen ons gaapt.

Mijn lief, mijn liefste,
mijn knoop in de maag,
mijn tedere slijpsteen,
mijn schip in de storm.
Deze zee kent geen remedie,
deze hemel heeft geen lucht,
we dwongen de wind te luwen,
we kunnen niet zwemmen
en we sterven, sterven
langzaam, o zo langzaam.

20 - Angst

Vertaling: *Adri Boon*

Wie de nacht met me doorbrengt
is mijn geheim,
maar als je het echt wilt weten dan zal ik het zeggen,
de angst woont bij mij,
alleen de angst, alleen de angst.

E cedo porque me embala
num vai-vem de solidão,
é com silêncio que fala,
com voz de móvel que estala
e nos perturba a razão.

Gritar: quem pode salvar-me
do que está dentro de mim
gostava até de matar-me,
mas eu sei que ele há-de esperar-me
ao pé da ponte do fim.

21 - Com que voz

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Cristina Branco en Frank Wörner

Com que voz chorarei meu triste fado
Que em tão dura prisão me sepultou,
Que mor não seja a dor que me deixou
O tempo, de meu bem desenganado?

Mas chorar não se estima neste estado
Onde suspirar nunca aproveitou;
Triste quero viver, pois se mudou
Em tristeza a alegria do passado.

Assim a vida passo descontente
Ao som nesta prisão do grilhão duro
Que lastima ao pé que o sofre e sente!

De tanto mal a causa é amor puro,
Devido a quem de mim tenho ausente,
Por quem a vida e bens dela aventuro.

En al gauw, omdat ik word gewiegd
door de schommelstoel van de eenzaamheid,
praat hij in de stilte,
met de stem van krakende meubels
waar je gek van wordt.

Schreeuwen: wie kan me redden
van wat in mij schuilt;
ik zou nog liever de hand aan mezelf slaan,
maar ik weet dat hij op me staat te wachten
voor de brug van het Einde.

21 - Met welke stem

Vertaling: *August Willemssen*

Met welke stem zal ik mijn lot bewenen
Dat mij in deze wrede kerker smeeft,
Dat niet de pijn die mij de tijd aandeed,
En de ontgoocheling, nog toe zal nemen?

In deze oorden echter baat geen wenen,
Waar jammerklachten nooit waren besteed;
Droef wil ik leven, want in bitter leed
Verkeerde wat mij vroeger vreugden schenen.

Zo ga ik door dit leven dat mij grieveft
En hoor, in deze kerker waar ik boet,
De keten die mijn voeten bloeden doet!

En al deze ellende slechts uit liefde
Voor wie ik verre weet in ander land
En leven en deszelfs geluk verpand.

22 - Maria Lisboa

Tekst: *David Mourão Ferreira*
Cristina Branco

É varina, usa chinela,
tem movimentos de gata;
na canastra, a caravela,
no coração, a fragata.

Em vez de corvos no xaile,
gaivotas vêm pousar.
Quando o vento a leva ao baile,
baila no baile com o mar.

É de conchas o vestido,
tem algas na cabeleira,
e nas veias o latido
do motor duma traineira.

Vende sonho e maresia,
tempestades apregoa.
Seu nome próprio: Maria,
seu apelido: Lisboa.

23

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Nunca em amor danou o atrevimento;
Favorece a Fortuna a ousadia;
Porque sempre a encolhida covardia
De pedra serve ao livre pensamento.

Quem se eleva ao sublime Firmamento,
A estrela nele encontra que lhe é guia;
Que o bem que encerra em si a fantasia
São umas ilusões que leva o vento.

Abrir-se devem passos à ventura;
Sem si próprio ninguém será ditoso;
Os princípios somente a sorte os move.

22 - Maria Lisboa

Vertaling: *Adri Boon*

Ze vent met vis, loopt op sloffen,
beweegt zich als een kat;
in haar mand, een karveel
in haar hart, een fregat.

In plaats van raven strijken
meeuwen neer op haar sjaal.
Wanneer de wind haar meeneemt
om te dansen, danst ze met de zee.

Haar jurk is gemaakt van schelpen,
ze heeft zeewier in haar haar,
en in haar bloed klopt
de motor van een vissersboot

Ze verkoopt dromen en zeebries,
ze waarschuwt voor storm.
Haar doopnaam luidt: Maria,
haar achternaam: Lisboa

23

Vertaling: *Adri Boon*

Durf is nooit verkeerd als 't om liefde gaat;
Vrouw Fortuna lacht de vermetelen toe;
Want de bedeesde kleinhartigheid, o hoe
Hindert zij het vrije denken zonder maat.

Al wie naar 't uitspannel zijn blik opslaat
Vindt een ster die hem dienen zal tot route;
Elke fantasie die in zich bergt het goede
Is illusie, verwaaiend in de wind als zaad.

Wegen naar geluk tonen zich onbevroed;
Een ieder zal die in zichzelf moeten vinden;
Alleen het begin wordt bepaald door het Lot.

Atrever-se é valor e não loucura;
Perderá por covarde o venturoso
Que vos vê, se os temores não remove.

24

Tekst: *Luís Vaz de Camões*
Frank Wörner

Verdade, Amor; Razão, Merecimento
Qualquer alma farão segura e forte,
Porém, Fortuna, Caso, Tempo e Sorte
Têm do confuso mundo o regimento.

Efeitos mil revolve o pensamento,
E não sabe a que causa se reporte.
Mas sabe que o que é mais que vida e morte
Que não o alcança humano entendimento.

Doutos varões darão razões subidas,
Mas são experiências mais provadas,
E por isto é melhor ter muito visto.

Cousas há aí que passam sem ser cridas,
E cousas cridas há sem ser passadas.
Mas o melhor de tudo é crer em Cristo.

25 - Fado português

Tekst: *José Régio*
Cristina Branco

O Fado nasceu um dia,
quando o vento mal bulia
e o céu o mar prolongava,
na amurada dum veleiro,
no peito dum marinheiro
que, estando triste, cantava,
que, estando triste, cantava.

Zich verstouten is niet zo dwaas, vereist moed;
Hij verliest die zich door lafheid laat binden,
Als hij U aanschouwt en zijn vrees niet beknot.

24

Vertaling: *August Willemsen*

Waarheid, Verdienste, Rede, een Liefdesband
Verlenen elk hart kracht en zekerheid,
Maar 't Fatum, de Fortuin, Toeval en Tijd
Regeren 't wereldlijk verward bestand.

De geest, door duizend dingen overmand,
Weet niet waar zich te wenden om respijt,
Maar weet dat leven, dood en eeuwigheid
Onpeilbaar zijn voor 't menselijk verstand.

Geleerde heren zullen 't ons verklaren,
Maar meer verklaart wat de ogen ons beloven
En alles wat wij zelf hebben ervaren.

Dat wat gebeurt gaat soms 't geloof te boven,
Men gelooft soms wat men niet heeft wedervaren.
Maar 't beste is in Christus te geloven.

25 - Portugese fado

Vertaling: *Adri Boon*

De Fado ontstond op een dag,
toen er nauwelijks wind stond
en de zee overliep in de hemel,
aan de reling van een zeilschip,
uit de borst van een zeeman,
die uit droefheid begon te zingen
die uit droefheid begon te zingen

Ai, que lindeza tamanha,
meu chão , meu monte, meu vale,
de folhas, flores, frutas de oiro,
vê se vês terras de Espanha,
areias de Portugal,
olhar ceguinho de choro.

Na boca dum marinheiro
do frágil barco veleiro,
morrendo a canção magoada,
diz o pungir dos desejos
do lábio a queimar de beijos
que beija o ar, e mais nada,
que beija o ar, e mais nada.

Mãe, adeus. Adeus, Maria.
Guarda bem no teu sentido
que aqui te faço uma jura:
que ou te levo à sacristia,
ou foi Deus que foi servido
dar-me no mar sepultura.

Ora eis que embora outro dia,
quando o vento nem bulia
e o céu o mar prolongava,
à proa de outro veleiro
velava outro marinheiro
que, estando triste, cantava,
que, estando triste, cantava.

Ach, wat mooi,
mijn land, mijn berg, mijn dal,
bladeren, bloemen, gouden ooft,
kijk eens of je Spanje ziet liggen,
de stranden van Portugal,
door de tranen in je ogen.

In de mond van een zeeman,
op een wankel zeilschip
vertelt het smartelijke lied zachtjes
over het schrijnende verlangen
van lippen die smachten naar een kus,
maar slechts de lucht kussen en anders niet
maar slechts de lucht kussen en anders niet

Moeder, vaarwel, Vaarwel Maria.
Wees van een ding overtuigd:
ik zweer met mijn hand op mijn hart
of ik leid je naar het altaar
of God zal het behagen
de zee me tot graf te geven.

En weer een andere dag,
toen er geen zuchtje wind stond
en de zee overliep in de hemel,
stond op de boeg van een ander zeilschip,
een andere zeeman,
die uit droefheid begon te zingen
die uit droefheid begon te zingen.

Vertalingen: *Adri Boon*

De vertalingen van August Willemsen zijn afkomstig
uit de bundel: *Ware voor zo lange liefde niet zo kort het
leven*. Uitgeverij de Arbeiderspers 2007

COMPOSIST

Stefano Gervasoni werd in 1962 in Bergamo geboren en is een van de bekendste Italiaanse componisten van zijn generatie. Hij begon in 1980 compositie te studeren op advies van Luigi Nono. Deze kennismaking en de ontmoetingen met Brian Ferneyhough, Peter Eötvös en Helmut Lachenmann waren cruciaal voor de ontwikkeling van zijn talent. Na zijn studie aan het Verdi Conservatorium in Milaan bij Luca Lombardi, Niccolò Castiglioni en Azio Corghi volgde hij in 1990 lessen bij György Ligeti in Hongarije. Voor de laatste fase van zijn opleiding vertrok hij naar het IRCAM in Parijs, waar hij compositie en informatica studeerde. Gervasoni's internationale carrière kwam op gang gedurende zijn driejarige verblijf in Parijs (1992-1995), waar hij verschillende opdrachten kreeg van belangrijke Franse culturele instituten. In 1995-96 werkte hij in de Villa Medici in Rome.

Stefano Gervasoni kreeg compositie-opdrachten van festivals en ensembles, zoals het Ensemble InterContemporain, RAI National Orchestra, Festival d'Automne à Paris, Berliner Biennale, Ars Musica in Brussel en de Suntory Hall in Tokyo. Zijn werken werden gespeeld op bekende podia en festivals voor nieuwe muziek, zoals de Woche der zeitgenössischen Musik der Mozart-Städte (Salzburg), de Münchener-Biennale, Wien Modern, Huddersfield festival, de Internationale Gaudeamus Muziekweek en het Concertgebouw. In 1997 bracht Radio France-Harmonia Mundi in de serie Musique Française d'Aujourd'hui een cd uit met een keuze uit zijn werk. Voor het Nieuw Ensemble componeerde Gervasoni in 1999 Antiterra; een gelijknamige cd met zijn kamer- en ensemblemuziek die onlangs verscheen op het Franse label Aeon. Vanaf 2000 worden zijn composities uitgegeven door Suvini-Zerboni in Milaan.

Gervasoni won vele prijzen en beurzen en hij doceerde in Darmstadt, bij de Fondation Royaumont in Paris, aan de Toho University in Tokyo, de International

Festival of Campos do Jordão in Brazilië, Conservatorium van Shanghai, Columbia University (New York) en Harvard University (Boston). Momenteel geeft Gervasoni compositieles aan het Conservatoire National Supérieur de Musique et de Dance in Parijs. Tot 2011 is hij composer in residence aan het Contemporary Arts Centre van Domaine de Kerguéhennec in Bretagne.

FOTO: GUY VITTEEN

MUSICI

Etienne Siebens - dirigent

Etienne Siebens studeerde orkestdirectie bij Lucas Vis, Hiroyuki Iwaki en Jorma Panula. Al snel werd hij uitgenodigd voor gastdirecties bij onder meer het Residentie Orkest, het Radio Kamerorkest, het Rotterdam Philharmonisch Orkest, het Symfonie Orkest Vlaanderen, het Nederlands Blazers Ensemble, het Koninklijk Filharmonisch Orkest van Vlaanderen, het Vlaams Radio Orkest en de Vlaamse Opera. Uitnodigingen in Engeland, Duitsland, Italië, Oostenrijk, Frankrijk en Spanje volgden. De afgelopen jaren dirigeerde Etienne Siebens een reeks succesvolle concerten in binnen- en buitenland met ensembles als AskolSchönberg, Klangforum Wien en musikFabrik. Hij concerteerde tevens met

gerenommeerde ensembles en orkesten op belangrijke Europese festivals als Wien Modern, Huddersfield Festival, Festival d'Automne en het Holland Festival. Daarbij werkte hij onder meer samen met solisten als Barbara Hannigan, Jean-Yves Thibaudet, José van Dam, Christianne Stotijn, Quirine Viersen, Patricia Kopatchinskaya, Claron McFadden en Pieter Wispelwey. Etienne Siebens is oprichter van het Prometheus Ensemble, dat zich in korte tijd heeft weten te profileren tot een van de belangrijkste ensembles. Hij was vaste gastdirigent van het Vlaamse Radio Orkest en werd in 2004 benoemd tot chef-dirigent bij het Symfonie Orkest Vlaanderen. Binnenkort verschijnt een nieuwe cd met Klangforum Wien, live opgenomen in het Konzerthaus in Wenen.

FOTO: VIA FLIKR

MUSICI

Frank Wörner - bariton

Frank Wörner studeerde zang aan de Hochschule für Musik in Stuttgart, en oude muziek en Renaissance luit aan de Schola Cantorum Basiliensis in Zwitserland. Hij zong in operaproducties in Duitsland, Italië en Zuid-Amerika en is vermaard om zijn uitvoeringen van oratoria en liederen. Wörner heeft zich de laatste jaren ook ontwikkeld tot een veelgevraagd zanger van hedendaagse muziek. Hij werkte samen met onder meer Ensemble Contrechamps (Genève), ensemble recherche (Freiburg), Klangforum Wien, KNM Berlin en Ensemble Modern (Frankfurt). In 2009 gaf hij een recital tijdens de Warschauer Herbst en het Linz09 Festival met werken van Georges Aperghis en John Cage. Frank Wörner is zangdocent aan de Hochschule für Musik in Stuttgart en gaf masterclasses op de conservatoria van Parijs, Warschau en Leipzig. Dit jaar zal hij een aantal gastlezingen geven aan de universiteiten van Boekarest en Graz.

Cristina Branco - fadozangeres

Cristina Branco groeide ver van de fadohuizen in Lissabon op; niets wees erop dat ze tot de fado voorbestemd was. Toen zij van haar grootvader voor haar achttiende verjaardag het album *Rara e Inedita* van Amália Rodrigues cadeau kreeg, ontdekte Branco de vele emoties die het genre kon bevatten in deze nauwe verbintenis tussen stem, poëzie en muziek. De amateurszangeres – die toen nog communicatiewetenschap studeerde en journalist wilde worden – begon haar stemtechniek te ontwikkelen en haar nieuwe roeping serieus te nemen. Zij trad voor het eerst voor publiek op in Zaal 100 in Amsterdam.

Het is onmiskenbaar dat Cristina Branco een eigen stijl heeft ontwikkeld, bestaande uit een mengeling van traditionele fado's, eigen thema's en volksliedjes. Zonder met de traditie te breken, maar juist door het beste ervan te bewaren, blaast ze de fado nieuw leven in. Ze volgt niet de traditionele melancholische karakteristieken van de fado, maar benadert de fado vanuit een vrolijker perspectief. Daarbij kiest ze altijd zorgvuldig de beste teksten uit; soms van Portugese dichters, maar ook van dichters van elders. Zo bracht ze in 2001 een cd uit met fado's op teksten van Slauerhoff. De laatste jaren heeft de muziek en de stem van Cristina Branco de interesse gewekt van verschillende dirigenten en componisten, zowel in het klassieke genre als in de jazz. Zo werkte ze samen met onder meer Jaap van Zweden, het Gelders Orkest en Amsterdam Sinfonietta.

Thomas Goepfer - IRCAM, computer music designer

Thomas Goepfer studeerde fluit bij Philippe Bernold aan het Conservatoire National Supérieur Musique et Danse de Lyon. In 2004 studeerde hij af met onderscheiding en voltooide tegelijkertijd een studie waarin hij onderzoek deed naar elektroakoestische- en computermuziek. In 2005 trad hij in dienst bij IRCAM als computer music sound designer en werkte nadien met componisten aan elektronische werken, zoals Hèctor Parra's *Tentatives de réalité*, *Hypermusic Prologue* en Stefano Gervasoni's *Com que voz*.

THOMAS GOEPFER (FOTO: IRCAM)

IRCAM-Centre Pompidou

IRCAM-Centre Pompidou (Institut de Recherche et Coordination Acoustique/Musique) is een van 's werelds grootste openbare onderzoekscentra voor muzikale expressie en wetenschappelijk onderzoek. Het is een unieke plek waar creativiteit, wetenschap en technologische vernieuwing bij elkaar komen. De drie hoofdactiviteiten van het IRCAM – scheppen, onderzoek en overdracht – komen tot uiting in het jaarlijkse festival Agora en in producties in Frankrijk en daarbuiten. Het IRCAM is in 1977 opgericht door Pierre Boulez onder de bescherming van het Centre Pompidou en het Franse Ministerie van Cultuur. Sinds 2006 staat het instituut onder leiding van Frank Madlener.

Voor meer informatie zie www.ircam.fr

IRCAM (FOTO: OLIVIER PANIER DES TOUCHES)

Het IRCAM en het Nieuw Ensemble werkten al diverse malen samen, onder andere tijdens een grootschalig project in 1993 met werk van Boulez, Essl, Hurel, Lindberg en Manoury (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Parijs, Wenen).

Nieuw Ensemble

Het Nieuw Ensemble (NE) heeft zich onder leiding van dirigent Ed Spanjaard tot een internationaal toonaangevend ensemble voor hedendaagse muziek ontwikkeld. De groep heeft een geheel eigen repertoire opgebouwd van ongeveer vijfhonderd in opdracht geschreven stukken. Geprezen om zijn baanbrekend werk op het gebied van programmering- en repertoirevernieuwing onderneemt het NE een grote diversiteit aan activiteiten en geeft het per jaar veertig tot vijftig concerten in de gehele wereld.

In 1998 werden het Nieuw Ensemble en artistiek leider Joël Bons onderscheiden met de Prins Bernhard Cultuurfonds Muziekprijs vanwege de 'uitgesproken avontuurlijke en speelse programmering die letterlijk en figuurlijk als grensoverschrijdend kan worden betiteld'. Het ensemble introduceerde een groot aantal niet-westerse componisten. In première-programma's stonden het Midden-Oosten en Midden- en Zuid-Amerika centraal. Groot succes oogstten de concertseries *Nieuwe Muziek uit China* in 1991 en 1992. Als vervolg daarop bracht het Nieuw Ensemble diverse Chinese opera's in première: *Wolvendorp*, *Night Banquet* en *Fengyiting* (Guo Wenjing) en *The death of Oedipus* en *Life on a String* (Qu Xiaosong). In het voorjaar van 1997 vond een tournee naar China plaats, in 2008 keerde het ensemble terug in Beijing. Voor april 2010 staan concerten in Hong Kong en Shanghai (wereldtentoonstelling) gepland.

Het Nieuw Ensemble werkte nauw samen met componisten als Boulez, Carter, Donatoni, Ferneyhough, Kagel, Ton de Leeuw, Ligeti en Kurtág. De groep initieerde thematische festivals zoals *Complexity?* (1991), *Regels & Spel* (1995), *Improvisaties* (1996), het *Tokkelfestival* (1998) met westerse- en niet-westerse muziek, *Het Verfijnde Oor* (2002-3) over stemmingen en microtonen, *Bezielde Tijd* (2004-5) over ritme, *OpenMusic* (2005-6) over computer aided composition en *Orientations* (2006-7) over westerse en niet-westerse instrumenten.

Op cd is het NE te beluisteren met muziek van Carter, Donatoni, Ferneyhough, Gerhard, Guo Wenjing, Heppener, Kagel, Loevendie, Poulenc, De Raaff, Tsoupaki en Chinese componisten. Samen met cineast Frank Scheffer maakte het NE een documentaire over Boulez' *Eclat* en met Eline Flipse *De Oogst van de Stilte* over Chinese componisten. Als ensemble in residence bij het Conservatorium van Amsterdam organiseert het NE jaarlijks een educatief componistenpracticum met jonge compositiestudenten van diverse conservatoria. Sinds 2002 participeert het Nieuw Ensemble in het Atlas Ensemble.

Joël Bons PROGRAMMERING
Jasper Berben PRODUCTIE
Lucas Wiegierink REDACTIE BOEKJE

NIEUW ENSEMBLE

Margreet Niks FLUIT
Ernest Rombout HOB0
Arjan Kappers KLARINET
Jonathan Reeder FAGOT
Fokke van Heel HOORN
Raymond Rook TROMPET
Koen Kaptijn TROMBONE
Luís Maria Hölzl PORTUGESE GITAAR
Helenus de Rijke GITAAR
Ernestine Stoop HARP
John Snijders PIANO
An Raskin ACCORDEOn
Jan Rokyta CIMBALOM/SLAGWERK
Herman Halewijn SLAGWERK
Fredrike de Winter SLAGWERK
Emi Ohi Resnick VIOOL
Michiel Commandeur VIOOL
Frederik Boits ALT VIOOL
Robert Putowski CELLO
Rien Wisse CONTRABAS
Jasper Berben ELEKTRONICA/KEYBOARD

VOLGENDE CONCERT in de donderdag- avondserie

DO 18 FEBRUARI 2010
GROTE ZAAL / 20.15 UUR

INLEIDING
FOYERDECK 1 / 19.15 UUR
LEX BOHLMEIJER

NEDERLANDS BLAZERS ENSEMBLE De tapijtenweefster

Maarten Altena (muziek)
Abdelkader Benali (tekst)
Claron McFadden (sopraan)
Sabri Saad El-Hamus (verteller)

FEBRUARI

VR 12 FEBRUARI 2010 / 20.15 UUR
**ASKO|SCHÖNBERG+NEDERLANDS
KAMERKOOR**
La mort d'un tyran

ZA 13 + ZO 14 FEBRUARI 2010
CHINA OPERA WEEKEND

ZA 13 / 15.30 / BAM ZAAL
KE JUN+FRANK KOUWENHOVEN
Workshop Chinese Opera

ZA 13 / 20.15 UUR / GROTE ZAAL
KONING LEAR (WUHSINGKUO)
Inleiding om 19.15 uur door Frank Kouwenhoven

ZO 14 / 11.00 UUR / BAM-ZAAL
ERE LIEVONEN+FANG WEILING
**Chinese temperaturen (31-toons Fokker-
orgel en Erhu)**

ZO 14 / 15.00 UUR / GROTE ZAAL
SCHULEN, VLUCHTEN (KE JUN)
Inleiding om 14.00 uur door Frank Kouwenhoven

ZO 14 / 20.15 UUR/GROTE ZAAL
ZUCHT (TIAN MANSHA)
Inleiding om 19.15 uur door Frank Kouwenhoven

DO 18 + VR 19 FEBRUARI 2010 / 20.15 UUR
DONDERDAGAVONDSERIE
NEDERLANDS BLAZERS ENSEMBLE
De tapijtenweefster

ZA 20 FEBRUARI 2010 / 20.15 UUR
SERIE KAMERORKESTEN
RADIO KAMER FILHARMONIE+
CAPPELLA AMSTERDAM
De onthaasting

ZO 21 FEBRUARI 2010 / 11.00 UUR / BAM-ZAAL
SERIE ORGEL
GUUS JANSSEN
Beroert het Fokker-orgel

ZO 21 FEBRUARI 2010 / 20.15 UUR
IVES ENSEMBLE
Omaggio à Aldo

DI 23 FEBRUARI 2010 / 12.30 UUR
LUNCHPAUZECONCERT ISM NMF (GRATIS)
BARTELS+HAGIWARA
Brahms/R. Strauss

DI 23 FEBRUARI 2010 / 20.15 UUR
SERIE DE STEM 1
ARS NOVA COPENHAGEN
John Taverner & Tudor Music

DO 25 FEBRUARI 2010 / 20.15 UUR
DONDERDAGAVONDSERIE
**CALEFAX RIETKWINTET+ARNOLD
MARINISSEN**
Rietslag

ZA 27 FEBRUARI 2010 / 20.15 UUR
ASKO|SCHÖNBERG
Im wunderschönen Monat Mai

ZO 28 FEBRUARI 2010 / 15.00 UUR
**NIEUW AMSTERDAMS PEIL+GUUS
JANSSEN**
Stormen en dringen

MAART

DI 02 MAART 2010 / 20.15 UUR
CAPILLA FLAMENCA
SERIE DE STEM 1
Missa Ave Maria

DO 04 MAART 2010 / 20.15 UUR
NIEUW ENSEMBLE
DONDERDAGAVONDSERIE
De laatste der mohikanen - Pierre Boulez

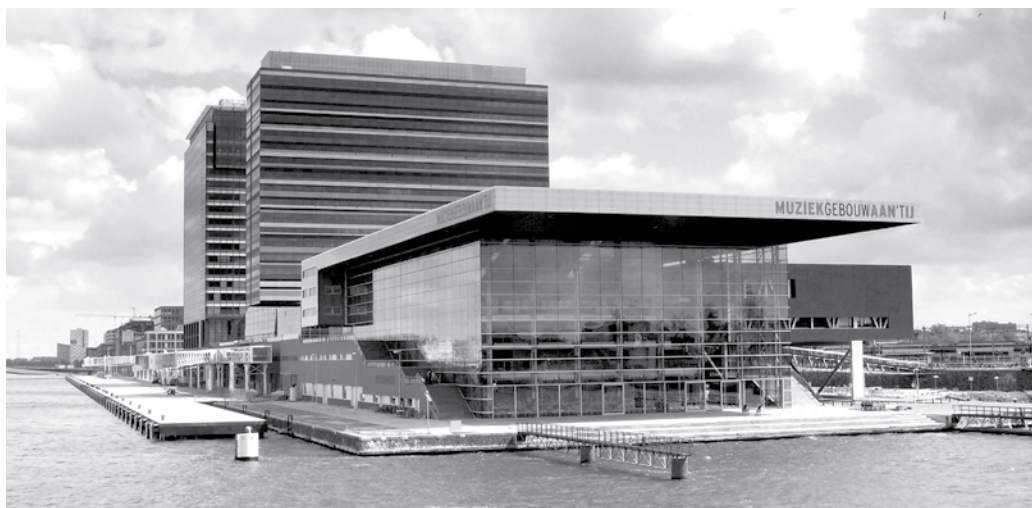

FOTO: MEINDO TUNWIKERS

MUZIEKGEBOUW AAN 'T IJ

Piet Heinkade 1 / 1019 BR
Postbus 1122 / 1000 BC
Amsterdam

Kaartverkoop

T 020 788 2000

Kantoor

T 020 788 2010

F 020 788 2020

E post@muziekgebouw.nl

Zaalverhuur

T 020 788 2023

Café-restaurant Star Ferry

T 020 788 2090

OP DE HOOGTE BLIJVEN?

Geef u op voor de gratis
e-nieuwsbrief via

www.muziekgebouw.nl

Twitter: [www.twitter.com/](http://www.twitter.com/muziekgebouw)

muziekgebouw

Geef uw mobiele telefoon uit te
zetten voor aanvang concert.

Beeld- en geluidopnamen alleen
toegestaan met toestemming
vooraf.

Pauzedrankje (indien inbegrepen)
serveren wij op tafels
bij de uitgang van de zaal.

De Piet Heinparkeergarage onder
Muziekgebouw aan 't IJ is 24 uur
per dag open.

STAR FERRY

Ons café-restaurant Star Ferry is
dagelijks geopend voor lunch en
diner van 10.30 uur tot 23.00 uur
(concertdagen 24.00 uur).
Van 1 december 2009 t/m 8 maart zijn
wij op maandag gesloten.

Reserveren

T 020 788 2090

COLOFON

Opmaak Evert de Cock

Vormgeving Silo

(www.silodesign.nl)

Druk omslag Veenman Drukkers

Rotterdam

Druk binnenwerk Repros Amsterdam

Repros.nl
digitaal servicecentrum

Ons café-restaurant Star Ferry is
dagelijks geopend van 10.30 tot
23.00 (concertavonden tot 24.00).
Van 1 dec 2009 t/m 8 maart 2010
op maandag gesloten.

Centraal Station (10-15 min
lopen) is met tram 25 en 26
bereikbaar tot 0.00 uur.
Taxicentrale Amsterdam:
T 020 6777 777.

De activiteiten van het Muziekgebouw
aan 't IJ komen tot stand door steun
van de Gemeente Amsterdam.

Met speciale dank aan het Nederlands
Fonds voor Podiumkunsten, SNS Reaal
Fonds, Stadsdeel Zeeburg,
Maison Descartes.

Nieuw Ensemble
Piet Heinkade 5
1019 BR Amsterdam
T +31 (0)20 5191 880

www.nieuw-ensemble.nl

Het PAROOL

Informatie + online kaarten
bestellen www.muziekgebouw.nl.
Ook voor onze nieuwsbrief.

- * De kassa is telefonisch
bereikbaar van maandag t/m
zaterdag van 12.00 tot 19.00 uur.
- * U kunt 24 uur per dag, 7 dagen
per week online kaarten bestellen
via deze website.
- * De kassabalie is geopend van
maandag t/m zaterdag van 12.00
tot 19.00 uur.